VII

ELYSÉE RECLUS.

DE EVOLUTIE.

VERTAALD DOOR

B. P. V.

J. STERRINGA,
AMSTERDAM.

DE EVOLUTIE.

Evolutie is het ideaal, revolutionair het doel. — Het „brood voor allen!" — De armoede en de „wet van Malthus". — Toereikendheid en overvloed der hulpbronnen — Ideaal van vrijheid in denken, spreken en handelen. — De anarchisten zijn vijanden van godsdienst, familie en eigendom.

Het eerste doel van alle bewuste en bedrijvige voorstanders van *ontwikkeling* is in den grond de omringende maatschappij te kennen, die zij hervormen in hun gedachte. In de tweede plaats moeten zij trachten zich nauwkeurig rekenschap te geven van hun *revolutionair* ideaal. En de studie daarvan moet des te nauwgezetter wezen, naarmate dit ideaal met een groote uitgebreidheid de toekomst omhelst, want allen, vrienden en vijanden, weten dat niet van kleine gedeeltelijke omwentelingen sprake is, doch wel van een algemeene revolutie, voor het geheel der maatschappij en in al haar openbaringen.

De levensvoorwaarden zelf zeggen ons wat de hoofdwensch uitmaakt. De kreten en klachten die vernomen

worden uit de hutten van het veld, uit de kelders en dakkamertjes der stad herhalen onophoudelijk „er is brood noodig!" Iedere andere overweging wordt overstemd door deze gemeenschappelijke uitdrukking der eerste behoefte van alle menschelijke wezens. Daar het bestaan zelfs onmogelijk wordt, wanneer de drift naar voedsel niet verzadigd is, moet men tot elken prijs daaraan voldoen, en voldoen voor allen, want de maatschappij is in geen twee deelen gesplitst, van welke één zonder rechten op het leven blijven zou. „Er is brood noodig!" die kreet moet verstaan worden in zijn breedste beteekenis, dat wil zeggen dat we voor alle menschen niet alleen voedsel eischen, doch „vreugde", met andere woorden: alle voor het bestaan nuttige, stoffelijke voldoening, al wat aan de lichamelijke kracht en gezondheid veroorlooft zich in al haar volheid te ontwikkelen. Volgens de uitdrukking van een machtigen kapitalist, die niettemin gekweld wordt door voortdurende inspanning zijner gedachten over rechtvaardigheid: „Men moet het punt van uitgang gelijk maken, voor allen die om het leven als prijs zullen harddraven."

Vaak vraagt men zich af, hoe de toch zoo talrijke hongerigen gedurende zooveel eeuwen en nog heden ten dage de hongersmart in zich te boven konden komen welke in hun ingewanden ontstaat, hoe zij met lijdzaamheid zich konden schikken naar organische verzwakking en uitputting. De geschiedenis van het verleden verklaart ons dat. Gedurende het tijdperk van oorspronkelijke afzondering, toen de weinig talrijke familiën of zwakke stammen met groote krachtsinspanning strijden moesten om hun bestaan en nog niet den band der menschelijke solidariteit konden te hulp roepen, toen gebeurde het inderdaad vaak, en zelfs meermalen

gedurende een enkel menschengeslacht, dat de voortbrengselen niet in voldoende mate aanwezig waren voor de behoeften van alle leden der groep. Wat kon men in dit geval anders doen dan zich onderwerpen, zich zoo goed als het ging gewennen om van kruiden of boomschors te leven, langdurig vasten verduren zonder te sterven, in afwachting dat de golven wederom visschen zouden aanvoeren, dat het wild weerkeerde in het woud, of dat een nieuwe oogst ontkiemde in de spaarzame voren?

Zoo gewenden de armen zich aan honger. Diegenen onder hen die men thans met droefheid langs de rookende keldergaten der onderaardsche keukens dwalen ziet, of langs de schoone uitstallingen van fruitverkoopers, spekslagers of andere winkeliers, zijn lieden die hun opvoeding kregen door erfelijkheid: onbewust gehoorzamen zij aan de zedeleer der onderwerping, die werkelijk was in het tijdperk toen het blinde noodlot bij toeval de menschen trof, doch dat niet meer gangbaar is tegenwoordig, in een maatschappij met overvloedige rijkdommen, temidden van menschen die op hun muren het woord „Broederschap" schrijven en die onophoudelijk hun menschlievendheid roemen. En toch is het aantal der ongelukkigen die de hand durven uitsteken, om dit naar den voorbijganger gereikte voedsel te nemen, zeer onaanzienlijk, zoozeer vernietigt de door den honger veroorzaakte lichamelijke verzwakking tegelijk ook den wil, vernietigt alle, zelfs de onwillekeurige geestkracht! Overigens is de tegenwoordige „gerechtigheid" veel strenger dan de oude wetten voor den diefstal van een stuk brood. Men heeft onze moderne Themis een koek in haar balans zien wegen en het een jaar gevangenis zwaar bevinden.

„Altijd zullen er armen wezen!” gaarne herhalen dit de gelukkige verzadigden, vooral zij die goed de gewijde teksten kennen en die er van houden zichzelf een droevig en klagend uiterlijk te geven. „Altijd zullen er armen zijn!” Dit woord is volgens hen aan den mond van hun god ontvallen en zij herhalen het terwijl zij de oogen verdraaien en uit hun keel spreken om er meer plechtigheid aan te geven. En zelfs omdat dit woord als goddelijk werd beschouwd, geloofden de armen ook in den tijd hunner verstandelijke armoede, aan de onmacht van al hun pogingen om tot welzijn te geraken: zij gevoelden zich verloren in deze wereld, en vestigden den blik op de wereld aan de andere zijde van het graf. „Misschien — zoo spraken zij bij zichzelf — zullen wij in dit tranendal van honger sterven; maar aan de zijde van God, in dien heerlijken hemel, waar de stralenkrans der zon onze hoofden zal omgeven, en waar de melkweg ons tapijt zal wezen, zullen we geen behoefte hebben aan voedsel, en we zullen als wraak het genot smaken dat we den slechten rijke hooren huilen, die voor eeuwig door den honger afgeknaagd wordt.” Ternauwernood enkele ongelukkigen laten zich tegenwoordig nog door deze voorspellingen leiden, doch het meerendeel is wijzer geworden, houdt de oogen gericht op het brood dezer aarde dat het stoffelijke leven schenkt, dat vleesch vormt en bloed, en daarvan willen zij hun deel, in de overtuiging dat hun wensch wordt gerechtvaardigd door den overvloedigen rijkdom der aarde.

De godsdienstige zinsbegoochelingen, die zorgvuldig door de belanghebbende priesters worden onderhouden, bezitten dus volstrekt niet meer de macht om de socialisten — zelfs de kristelijke socialisten — af te brengen

van den eisch naar het dagelijksch brood, dat men voorheen vroeg aan de grillige welwillendheid van „Onzen Vader die in de hemelen zijt.” Doch de staathuishoudkunde, de voorgewende wetenschap, heeft de erfenis van den godsdienst overgenomen, predikt op haar beurt dat de ellende noodlottig is en dat wanneer ongelukkigen van honger omkomen, de maatschappij geenszins daarvoor verantwoordelijk kan worden gesteld. Wanneer men aan de eene zijde de menigte ziet der hongerige armen, aan de andere eenige weinige bevoorrechten, die eten naar hun lust en zich kleeden gelijk het hun invalt, moet men in alle oprechtheid gelooven dat het niet anders zou kunnen zijn! Het is waar dat het in tijden van overvloed mogelijk ware te deelen, en dat in dagen van schaarschte allen eensgezind zich op rantsoen zouden kunnen stellen, doch een dergelijke handelwijze zou het bestaan veronderstellen van een door een band van broederlijke solidariteit nauw verbonden maatschappij. Dit spontaan kommunisme schijnt dus nog niet mogelijk, en de kinderlijke arme, die volkomen geloof slaat aan de beweringen der ekonomisten over de ontoereikendheid van de voortbrengselen der aarde, moet bijgevolg met onderwerping zijn rampspoed aannemen.

Evenals de aartspriesters der ekonomische wetenschap, herhalen de slachtoffers der slechte maatschappelijke inrichting — ieder op zijn manier — de verschrikkelijke „wet van Malthus”: — „De arme is te veel,” — die voor bijna een eeuw geleden door de protestantsche geestelijkheid als een wiskundige waarheid werd vastgesteld, en die naar het scheen de gansche maatschappij in de geduchte nijptangen van haar logika zou moeten besluiten: alle ellendigen zegden tot zichzelf dat er

voor hen geen plaats was aan „het feestmaal des levens." De beruchte ekonomist, overigens een goede sukkelaar, kwam kracht bijzetten aan hun smartelijke gevolgtrekking, door haar te steunen met een gansch bouwwerk dat wiskunstig juist geleek: de bevolking, zoo sprak hij, verdubbelt normaal iedere vijf en twintig jaren, terwijl de levensmidden in een veel minder snelle verhouding toenemen, hetgeen dus een jaarlijksche uitwerping van overtollige individuen noodzakelijk maakt. Wat moet men nu, volgens Malthus en zijn leerlingen, doen om te vermijden dat de menschheid weggemaaid worde door ellende, hongersnood en pest? Men zou toch niet van de armen kunnen vergen, dat zij edelmoedig de aarde van hun tegenwoordigheid verlossen, dat zij zich opofferen voor de goden der „heilige staathuishoudkunde"; doch men raadt hun ten minste zich te berooven van de vreugde die een huisgezin geeft: geen vrouwen, geen kinderen! Zoo verstaat men deze „zedelijke behoedzaamheid", die men den verstandigen arbeiders bezweert wel te willen in acht nemen. Een talrijk kroost moet een weelde wezen, voorbehouden aan de enkele gunstelingen der fortuin, dat is de ware ekonomische zedeleer.

Doch wanneer de armen onbedachtzaam gebleven zijn, ondanks de scherpe verwijtingen der professoren, wanneer zij de voorbehoedmiddelen tegen den aanwas der bevolking niet willen aanwenden, dan belast de natuur zich met het bedwingen van het overwicht. En deze beteugeling vindt in onze zieke maatschappij op een oneindig ruimer schaal plaats dan de somberste pessimisten zich inbeelden. Het zijn geen duizenden, maar millioenen levens die de god van Malthus jaarlijks opeischt. Gemakkelijk is het bij benadering het aantal

te berekenen van hen die door het ekonomisch noodlot ter dood veroordeeld werden vanaf den dag toen de strenge godgeleerde de voorgewende „wet" uitvaardigde, welke door het gebrek aan samenhang in de maatschappij helaas voor een tijd werd waar gemaakt. In den loop van deze eeuw volgden drie menschengeslachten elkander in Europa op. Wanneer men nu de sterfte-tabellen raadpleegt, wordt men gewaar dat de gemiddelde levensduur der rijke lieden (bijvoorbeeld de bewoners van de luchtige en prachtige wijken in Londen, Parijs, Bern) zestig jaren overtreft en zelfs zeventig jaren bereikt. Toch hebben deze menschen, juist door de ongelijkheid, wel redenen om hun normale loopbaan niet te voleindigen: het „groote leven" houdt hen tegen en bederft hen op alle wijzen; doch goede lucht, goed voedsel en afwisseling in verblijfplaats en bezigheden geneest hen en doet hen herleven. Lieden daarentegen, die gebukt gaan onder het juk van een arbeid, die de voorwaarde is van hun brood verdienen, zijn bij voorbaat veroordeeld om, over het geheel genomen, volgens de landen van Europa tusschen de twintig en veertig jaren om te komen, we kunnen zeggen gemiddeld dertig jaren. Daarmee zegt men dat ze slechts de helft volbrengen der dagen die hun zouden zijn toegestaan wanneer zij in vrijheid leefden, hun eigen meesters waren om verblijfplaats en werk te kiezen. Dus sterven zij juist op het oogenblik wanneer hun bestaan zijn volle ontwikkeling moest bereiken; en wanneer men ieder jaar de rekening der dooden opmaakt, is dat minstens het dubbele van wat het in een samenleving van gelijke menschen zou moeten wezen. Daar de jaarlijksche sterfte in Europa ongeveer twaalf millioen menschen bedraagt, kan men zonder

dat een dwaling mogelijk is zeggen, dat daarvan zes millioen gedood worden door de maatschappelijke verhoudingen die in onze barbaarsche omgeving heerschen; zes millioen zijn omgekomen door gebrek aan zuivere lucht, aan gezond voedsel, aan behoorlijke hygiène, aan harmonischen arbeid. Welnu! telt de dooden sinds Malthus zijn stem vernemen liet, sinds hij bij voorbaat zijn lijkrede voor de onmetelijke offerande uitsprak. Is het niet waar dat een gansche helft der zoogenaamd-beschaafde menschheid bestaat uit lieden die niet uitgenoodigd zijn aan den maatschappelijken disch, of die er slechts een tijd lang plaats vinden, veroordeeld om te sterven met door onverzadigde begeerten saamgetrokken mond. De dood leidt den maaltijd, en verwijdert met zijn zeis de laat-gekomenen. Op de Tentoonstellingen zien we verwonderlijke „broed toesteilen" (couveuses), waarin alle wetten der physika, alle kennis der physiologie, alle hulpmiddelen van een vernuftige industrie zijn toegepast, om ontijdig geboren kinderen, van zeven, zelfs van zes maanden, te doen leven. En deze kinderen gaan voort met ademhalen, zij groeien en zij worden prachtige kinderen, de roem van hun redder, de trotsch van hun moeders. Maar al ontrukt men aan den dood, wat de natuur scheen te hebben veroordeeld, toch werpt men er met millioenen kinderen in, die door uitmuntende voorwaarden van geboorte tot leven waren bestemd. Te Napels, in een gesticht voor vondelingen, zegt ons het officieel rapport der beheerders vrijmoedig, dat van negenhonderdvijftig kinderen er drie in het leven gebleven zijn!

De toestand is dus gruwelijk, doch een onmetelijke evolutie vond plaats, die de aanstaande revolutie aankondigt. Deze evolutie beteekent, dat de ekonomische

„wetenschap", toen zij het gebrek aan hulpbronnen en den onvermijdelijken dood der hongerigen voorspelde, gefaald heeft en dat de lijdende menschheid, die zich voorheen arm waande, haar rijkdom heeft ontdekt: haar ideaal van „brood voor allen" is geen droombeeld. De aarde is uitgestrekt genoeg om ons allen plaats te verleenen, zij is rijk genoeg om ons allen in welstand te doen leven. Zij kan genoeg oogst opleveren opdat allen te eten hebben; zij brengt genoeg vezelachtige planten voort opdat allen zich kunnen kleeden; zij bevat genoeg steenen en leem opdat allen huizen kunnen bezitten. Niet alleen zou hetgeen de aarde voortbrengt voldoende zijn voor het verbruik van hen die haar bewonen, doch het zou ook toereikend wezen wanneer plotseling het verbruik verdubbelde, en zelfs zonder dat nog de wetenschap tusschenbeiden kwam om haar ondervinding ten dienste van den landbouw te stellen, al de hulpmiddelen waarover tegenwoordig scheikunde, physika, meteorologie en werktuigkunde beschikken. In het groote huisgezin der menschheid is de honger niet alleen het gevolg van een gemeenschappelijken misdaad,doch bovendien een ongerijmdheid, want de voortbrengselen overtreffen twee malen de noodzakelijkheden van het verbruik.

Gansch de tegenwoordige kunst der verdeeling, zooals zij overgeleverd is aan de gril van het individu en aan de toomelooze konkurrentie van spekulanten en handelaars, bestaat in het hoog opvoeren der prijzen, doordat men de voortbrengselen ontleent aan hen die ze voor niets zouden hebben en ze brengt naar wie ze duur betalen: doch in dit gaan en komen van levensmiddelen en koopwaren, worden de voorwerpen verspild, bederven ze en gaan verloren. De arme in lompen gehulde

gestalten, die voorbij de groote magazijnen gaan, weten dat. Niet de overjassen ontbreken hun om zich den rug te bedekken, noch de schoenen om aan hun voeten te trekken, of de lekkere vruchten en warme dranken om zich de maag te herstellen. Dat alles is in overvloed en meer dan in overvloed voorhanden, en terwijl zij heen en weder dwalen, hongerige blikken rondom zich werpend, vraagt de koopman zich af hoe hij zijn levensmiddelen in prijs zal kunnen doen stijgen, desnoods door de hoeveelheid te verminderen. Hoe het zij, het feit blijft bestaan: de standvastigheid van overwicht der voortbrengselen! En waarom vangen de heeren ekonomisten hun handboeken niet aan met de vermelding van dit hoofdfeit der statistiek? En waarom moeten wij, opstandelingen, hun dat leeren? En hoe het te verklaren dat de arbeiders die geen onderricht genoten, wanneer zij met elkander spreken na hun dagtaak, blijk geven dat zij in dit opzicht meer weten dan de geleerdste professoren en leerlingen der School van zedelijke en staatkundige Wetenschappen? Moet men daaruit besluiten, dat bij deze laatsten de liefde tot de studie niet volkomen oprecht is?

Aangezien de ekonomische evolutie onzer dagen ons volkomen gerechtvaardigd heeft in onzen eisch om brood, blijft er nog over te onderzoeken of ze eveneens ons rechtvaardigt op een ander gebied van ons ideaal: de eisch om vrijheid. „De mensch leeft niet van brood alleen", zegt een oud spreekwoord, dat steeds waar zal blijven, tenzij de menschheid terugvalt tot een zuiver planten bestaan; doch welke is die onontbeerlijke, voedende zelfstandigheid buiten de stoffelijke spijs? Natuurlijk predikt de kerk ons dat het „God's Woord" is, en de staat noemt ons de „Gehoorzaamheid aan de

Wetten". Dit voedsel waardoor het innerlijk en zedelijk leven van den mensch ontwikkeld wordt, is de „vrucht van den boom der kennis des goeds en des kwaads", die door de mythe der Joden en van alle daaruit ontsproten godsdiensten ons wordt ontzegd, als de heillooze spijs bij uitnemendheid, als het zedelijk vergift dat alle dingen bederft, en zelfs „tot aan het derde geslacht" de nakomelingen van wie ervan proefde! Leeren, dat is de misdaad volgens de kerk, de misdaad volgens den staat, wat ook priesters of handlangers der regeering zich mogen inbeelden, die tegen wil en dank kiemen van ketterij hebben ingezwolgen. Leeren is integendeel de deugd bij uitnemendheid voor het vrije individu, dat zich losmaakt van alle goddelijk of menschelijk gezag: evenzeer stoot het hen terug die in naam van een „Opperwezen" zich het recht aanmatigen voor anderen te denken en te spreken, als hen, die door den wil van den staat wetten uitvaardigen, een voorgewende uiterlijke zedeleer, als wet vastgesteld en beslissend. Aldus moet de mensch die zich tot een zedelijk wezen wil ontwikkelen juist het tegenovergestelde nemen van wat kerk en staat aanbevelen: hij moet vrij denken, spreken, handelen. Dat zijn de onontbeerlijke voorwaarden van iederen vooruitgang.

„Vrij denken, spreken, handelen" in alle dingen! Het ideaal der toekomstige maatschappij, in tegenstelling met en toch als voortzetting van de tegenwoordige samenleving, wordt dus op de helderste wijze duidelijk omschreven. Vrij denken! Eensklaps scheidt de evolutionist, revolutionair geworden, zich af van iedere dogmatische kerk, van alle door bepalingen beheerschte lichamen, van elke politieke groepeering met verbindende voorwaarden, van elke openbare of geheime

vereeniging waarin de deelgenoot beginnen moet met, op straffe van verraad, onbetwiste wachtwoorden aan te nemen. Geen pausen meer om geschriften op de Index te plaatsen! Geen koningen of vorsten meer om een eed van getrouwheid te vergen, noch legerhoofden om verknochtheid aan de vlag te eischen. Geen ministerie van openbaar onderwijs meer, dat het onderricht aanwijst, zelfs voorschrijft tot aan de plaatsen in de boeken die de onderwijzer zal moeten uitleggen. Geen rechters meer om een getuige te dwingen tot het afleggen van een belachelijken en valschen eed, die noodzakelijk een meineed stilzwijgend in zich sluit, doordat de eed zelf een leugen is. Geen leiders meer, van welken aard het ook zij, ambtenaar, onderwijzer, patroon of huisvader, om zich te vestigen als meester aan wien men gehoorzaamheid verschuldigd is.

En de vrijheid van het woord? En de vrijheid der handeling? Zijn dat geen onmiddellijke en logische gevolgen der vrijheid van denken? Het woord is niets dan de hoorbaar geworden gedachte, de daad is slechts de gedachte die zichtbaar werd. Dus gedoogt ons ideaal voor ieder mensch de volle en volkomen vrijheid om zijn gedachte uit te drukken in alle dingen, wetenschap, politiek, moraal, zonder ander voorbehoud dan slechts eerbied voor anderen; het duldt eveneens voor elk het recht om te handelen naar welbehagen, om te doen wat men wil, natuurlijk ook terwijl men zijn wil verbindt met den wil van andere menschen in alle gemeenschappelijke werken: door deze verbinding wordt de eigen vrijheid volstrekt niet begrensd, doch zij groeit integendeel aan, dank zij de kracht van den gemeenschappelijken wil.

Het spreekt van zelf dat deze volkomen vrijheid van

denken, spreken en handelen onvereenigbaar is met de handhaving van de instellingen die een beperking aan de vrije gedachte in den weg leggen, die het woord aan banden leggen onder den vorm van beslist en onherroepelijk besluit, en die zelfs voornemens zijn om den arbeider te dwingen dat hij de armen kruist, van ontbering sterft, op bevel van een eigenaar. De houders hebben zich niet vergist, toen zij aan de revolutionairen den algemeenen naam gaven van „vijanden van godsdienst, huisgezin en eigendom". Ja zeker, de anarchisten verwerpen het gezag van het dogma en de tusschenkomst van het bovennatuurlijke in ons leven, en in dien zin, met welk een ijver zij ook strijdvoeren voor broederschap en solidariteit, zijn zij vijanden van den godsdienst. Ja zeker, zij willen de afschaffing van het huwelijk als handel, zij verlangen vrije vereeniging, die op niets berust dan wederkeerige genegenheid, eerbied voor zichzelf en voor de waardigheid van een ander, en in dien zin, hoe liefhebbend en vol toewijding zij ook wezen mogen tegenover hen wier leven verbonden is met het hunne, zijn zij wel de vijanden van het huisgezin. Ja zeker, zij willen de inbezitneming van de aarde en haar voortbrengselen opheffen, om die terug te geven aan allen, en in dien zin maakt het geluk, dat zij zouden smaken wanneer zij het genieten van de vruchten der aarde aan allen konden waarborgen, van hen vijanden van den eigendom.

Zeker, wij houden van vrede: wij stellen ons als ideaal de harmonie tusschen alle menschen, en toch woedt rondom ons de oorlog; in de verte voor ons verschijnt de oorlog ons weder als een smartelijk vooruitzicht, want in de onnoemelijke samengesteldheid der

menschelijke zaken is zelfs de weg naar den vrede met strijd bezaaid.

„Mijn koninkrijk is niet van deze wereld", sprak de Zoon des Menschen; en toch ook hij „bracht een zwaard", „terwijl hij verdeeldheid tusschen vader en zoon, tusschen moeder en dochter" verwekte. Iedere zaak, zelfs de slechtste, heeft haar verdedigers, en hoewel hij ze liefheeft moet de revolutionair ze daarom niet minder bestrijden.
